

^v ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 9.

V torek 1. marca 1853.

II. tečaj.

Tonček v šoli.

Tonček vesel iz šole priskače in začne tole ateju praviti:

Tonč. Atej! sedaj pa že vem, kaj je *šolsko orodje*; dones so nam g. učitel povedali.

Oče. Šmencaj! to je pa nekaj novega; tega pa še jaz ne vem. Povej mi, povej, kaj je to?

Tonč. Dones so g. učitel narprej vказali, da naj nekteri učenci imena na deski zapisane na svoje ploščice prepisujejo, kakor včeraj, drugi pa, da naj od tih imen v svoje pismarice zapišejo, kdo jih in iz česa jih dela. Potem smo se mi novaki okolj njih vstopili, smo morali vse reči spet imenovati, ki smo se jih že bili učili, smo morali desnico in levico pokazati, sedaj na viš, sedaj ravno, sedaj dol deržati, š njo na desno oko na levo uho pokazati; to so nas pohvalili, smo še vse lepo znali povedati in storiti.

Oče. Ja! že prav Tonček! pa pozabiš na *šolsko orodje*; kako pa je s tim bilo?

Tonč. G. učitel so takole začeli: To že veste, kako se tareč pravi, ki na njo v šoli pišemo; se pravi: deska alj tabla. Kako se pravi ta reč, s katero na desko pišemo? se pravi: melje ali krida. Potem so nam povedali, kaj je knjiga, ploščica, pero, peresni nožic, peresnjak, klinec, olovka (svinčnik), merilo, papir, črnilo, črnilnjak, pismarica, pesek, peskovnjak in gobica. Ko smo to že vsi dobro in gladko znali, so djali: Lejte! vse te reči so za nekaj v šoli; deska je, da na njo pišemo, merilo je, da š njim merimo . . . lejte! vsaka taka reč, ki je za nekaj v šoli, ki jo za nekaj v šoli rabimo alj nucamo, se pravi *šolsko orodje*. Sedaj je

bila pa huda; popraševati so jeli, da je bilo kej, — sedaj tega, sedaj unega, sedaj vse vkup.

Oče. Kaj pa so tebe prašali?

Tonč. Mene so prašali: kaj je peresnjak. Sem rekel: peresnjak je šolsko orodje; zakaj da pa? so djali; zato, ko ga v šoli za to rabimo, da peresa v njem shranimo. Prav tako, Tonček! le vsi navadite se, kakor moj Tonček, počasno, glasno in pravilno besede izrekovati!

Pa, atej! to ni še vse, kar smo se dones učili; smo se učili tudi šteti, pa nikar šteti tako zaporedoma in na skok do sto, temuč vse drugače, — počasi in tako, da smo na deski vidili in tudi sami že na plošice pisali.

Oče. No! kako pa, — rad bi slišal.

Tonč. Naprej so s krido potegnili po deski, mi smo tudi na ploščah ravno tako storili. Veste, kako se to pravi, kar ste naredili? To se pravi *ena čerta*. Kaj je taj to, kako se pravi? — Zraven te čerte so oni in za njimi tudi mi še enkrat potegnili. Kaj pa je to? ste, so djali, *dve čerti*; in tako je šlo naprej do pet. Med tem so pa tudi pokazali eno knjigo, eno pero, eno merilo, potem pa dve, tri, štiri in pet, in vse križema popraševali, koliko da jih kažejo. To je lahko šlo; pa hujše je že blo, ko so nam vkazali, vse čerte pobrisati, in potem nanovič dve, tri, pet, štiri, eno, tri, pet čert na plošice pisati. Tudi perstov smo sedaj dva, sedaj štiri, sedaj enega morali pokazati. Bednarjev Nac je mesto dva persta jih pet pomolil, — to smo se smejali. — Tudi to so nam povedali, kako se persti pravijo.

Oče. Kako pa je jim ime?

Tonč. Lete je pavec, te kazavec, te sredinec, te perstanec, nar manjši pa mazinec. — Da se bom prav dobro prepričal, alj prav in v resnici veste, kaj se pravi do pet šteti, bode te mi pa še povedali, ktere reči tukej v šolski izbi vidite po ednem, po dvoje, po troje, po štiri in po pet. Pridni ste bili dones, so nam rekli; sedaj bode pa spet ponavljavec mesto mene k vam prišel, in vam prav kaj lepega pokazal in povedal.

Oče. Res veliko ste se dones naučili; pa le tudi doma večkrat poskusi, čerte na ploščico pisati, da ne pozabiš; boš vidil, da

te bojo jutre barali. Nekteri pa nič ne bojo več znali, le uči se. Tole imaš dve hruški, pa le priden bodi!

Tonč. Bog plačaj, lepo roko kušnem, — bom že priden. Pa skoraj bi bil pozabil, vam nekaj povedati, kar so nam g. učitel dones pokazali še preden smo čerte na ploščico delati začeli, — namreč: kako se ima k pisanju vستي in kako klincec prijeti. Na to, atej! so oestro oestro gledali; zakaj, so djali, kakor se sedaj navadite, tako se bote tudi tedaj obnašali, kedar bote s peresom v pismarico pisati začeli.

Oče. Jaz bi pa res rad vidil, kako se kej ti pri pisanju vse-deš in deržiš?

Tonč. Bodem pa koj tule pri mizi pokazal. Lejte! ploščica se lepo pred se malo pošev položi, levica se dene na ploščico, da prav tiho leži in se ne premikuje, klinček se prime s pavcem, kazavcem in sredincem, ne previsoko ne prenizko. Cela prava roka počiva na mazincu, da se lahko gible. Laket mora biti prost, pa ne na klopi ležati. Glava se ne sme pregloboko, prenizko k plošici prikloniti, da si oči ne skazimo. Vidite, takole taj se jaz pri pisanju vsedem, to smo v šoli morali vsi večkrat pokazati.

Oče. Prav je tako; boš vidil, kako hitro se boš navadil, čerte potegovati in roko gibati, kakor da bi bliskalo. Sedaj pa hruški snej in lepo igray.

Zvesti pes.

Pred kacimi 30. leti je živel v Reki mesar, kteremu so Čes-nik pravili. Po sreči mu je rokodelstvo napredovalo, in že dva pridalka v skrinji si je bil belih kron prihranil za stare dni. Nja mesnica in pohištvo je stalo ravno tam, kjer se černoazelena Reka v morje izliva. Navadno je vsak teden na Horvaško ali proti Dalmaciji hodil, volov nakupovat. Spremljal ga je velik kodrast pes — Turko. Zvest tovarš mu je vedno bil, — nikoli se ni od njega ločil.

Ravno njemu nasproti unstran vode je bekaril neki drugi mesar tudi tik vode. Iz njegove sekavnice je bila napeljana ve-lika cev, po ktorej se je kri in druga nesnaga v Reko odtakala,

in po nji u sinje, nemirno valovje Jadransko. Tudi temu je šlo še dobro po volji. Pa nekaj časa sem je zapazil jedan podmojstrov, da vsako noč več ali manj mesa zmanjuje. Nihče ni mogel tata uganiti, — človek ni bil, ker je bila sekavnica vedno močno zaperta. — Nekoga večera se pa dva podmojstra za omaro u sekavnico skrijeta, to tatvino vender zaslediti. Okoli polnoči jame zunaj u vodi nekaj šumljati, in kmalo se po cevi nekdo priplazi. Silno čudno se jima zdi, ko psa ugledata. Pes s polovico še v cevi ju plašen gleda. Ker sta nepremakljivo stala, se iz cevi skobeca, pol obešenega teleta zagrabi, ga nazaj k luknji tira, in po njej u vodo spusti. Kmalo tudi on za njim svojo pot nazaj derkne. U vodi meso vjame, ga u gobcu na unstranski breg nese, in ž njim na Česnikovo dvorišče smukne. Bil je Turko, ki je pol leta meso kradil. Drugo jutro gre okradeni mojster k Česniku in mu to razodene. Zdaj še le vč Česnik, od kod toliko kosti in taki kosci mesa na njegovo dvorišče pridejo. Dosti je moral odškodnine plačati; zarad tega sklene, Turkona vsmertiti. Zategadel poprosi znanca, psa ustreliti. Ti je berž pripravljen, verže puško čez ramo, priveže psa na motovoz in gre iz mesta proti Tersatu. Došli so ga trije Horvati ter ga popitajo, kam da s psom hoče? Ko zvedó, mu jedan 3 krone za Turkona ponudi, berzo sta jedan. Horvat plati, prodajavec pak nazaj k Česniku korači in mu pove: Hudodelec je že plačo prejel. Pa Česniku se milo stori po Turkonu, ker je scer zmiram zvest, in posebno dobrega in lepega škldata bil, ali po toči ne pomaga nič zvoniti.

Pride leto, kar se je to pripetilo. Česnik se sopet na pot pada, mastne govedine nakupovat. Zdaj se nameni skoro do Ogerske meje iti, in gre s polno mošno. Po dolgi pustini korači, ki je bila brez vasi, brez vse hiše; noč ga dohiti, in skerbeti ga jame, kje bo prenočil in se počil. K sreči vendar pride do neke velike hiše, ki je samotna ob cesti stala. Konec februarja je bilo, in jako je deževalo; do kože je bil premočen. Toraj prosi prenočišča. Že o prvem pogledu vgane, da nije na prav priden kraj prišel. Nekaj malega povžije in kerčmar (bila je bajta kos kerčme) ga z gorečo kerlico do izbice na oder spremi. Zdaj je Česnik

sam, si pipo napešta, ter kadi gori in doli po izbi se spreha-
hajaje.

Pregleduje sada in premišljuje, kar se mu je danes prigo-
dilo. Sumljivo se mu zdi obnašanje kerčmarja in njegove žene,
ktera sta lepo sama v hiši prebivala. Vidil je kako sta si med
tem, ko je on večerjal, migala in se pogledovala. Misli si, gotovo
sim u kako roparsko kočo zašel, in začne preiskovati. In glej!
pod posteljo najde kervave liske. Gleda, kje bi jo odtegnul. Pa
žalibože! kerčmar je urata na tihom zaklenul, okno pak nije do-
sti široko, da bi dobro rejen mož se skozi splaziti mogel. O Bog!
zdihuje, obvari me pred roko hudodelnika, — zvije rjuho skup,
ter jo pokrije s svojim klobukom, češ, da bo morivec, ako pride,
menil, da se je oblečen ulegel; še plahto nekoliko posmandraje
stopi k oknu, na ktero je snežilo in deževalo. Tu moli: Dobrot-
ljivi Bog! le na tvojo pomoč se zanesem, da bom s tem nožem
hudodelnika premagal. Ako si pa ti ljubi Oče nebeški sklenul, da
moram tu vmreti, tako bodi ti oče moji ženi in ljubim otročičem.
Čuj! sada stopi v izbo kerčmar s puško, ustreli, ker meni, da
mesar mirno počiva, na posteljo. Hitro skoči mesar od okna na
morivca, in ga skuša ob tla vreči. Pa ko že kerčmar omaguje,
zakriči: Hus! Hus! In kmalo priskače silni pes, ko blisk se na
mesara zažene. Ali kot bi trenul, ga popusti. Pes je bil svojega
nekdajnega gospoda spoznal — zaprašči u kerčmarja, ga verže
k tlam in ga ne pusti ne krenuti ne ganuti se. Tako dolgo ga tlači,
da se jame daniti. Kerčmar tiho pod njim leži pri miru, ker kakor
se je ganul, ga — Turko — za vrat popade. Zarano nevihta noči
neha, in potovajo memo bajte trgovci. Mesar jih kliče na pomoč,
ker zopet ni iz hiše mogel. Kerčmar je namreč vrata za sabo po-
tegnul in same so se zaperle. Pridši trgovci zvežejo roparja, ga
na voz veržejo, in pravici zroče, kjer je zaslužno plačilo za
svoje morije prejel.

Kmalo potem je Česnik umerl. Turko pa, zvesti pes, je še
dolgo pri njegovem hvaležnem sinu živel, in 15 let star, slep že,
nehal živeti.

Vesel šolarček.

Veselo veselo
Le v šolo hitim,
Oj v šoli veliko
Se lep'ga učim!

Se brati, pisati
Navadim lepo,
In drugo vse lepo,
Kar treba mi bo.

Učitelji, starši
Me ljubijo tud,
Ker s pridnostjo vernem
Obilni jim trud.

In Bogec moj mili
Pomoč mi daje,
Da vse mi po sreči
Se steka in gre.

Oj priden in dober
Bom zmiraj zvestó,
To k sreči veliki
Gotovo mi bo!

A. Praprotnik.

Nehvaležnost.

Bogat mož perпусти svoje blago in vse premoženje hčeram na njih stanovitne prošnje s to pogodbo, da ga bodo vse leta lepo imele in za njega skerbele. Pa komaj leto preteče, ko so nadležniga starčka že site. V nemar ga pusté, mu slabo strežejo in hudo nad njim reglajo. Ubogi oče zastonj obžaluje svojo lahkomyisel, da je brez prevdarka nezvestim rokam in sladkim besedam svojih otrok vse zaupal. Misli, in pade mu v glavo zvijača, s katero si poskusi pomagati. V svoji staničici skrinjico s kamnjem napolni in jo eno noč glasno opéra, ropota in šteje, kar je imel. Ko se dan napoči, ga hčere radovedne poprašujejo, kaj de je po noči delal. Jez sim denar, kteriga sim si še perderžal, še enkrat preštel, in tisti zmed vas namenil, ktera bo v mojih starih letih nar večí skerb za me imela. Odsihmal ni oče nikdar več tožil. Hčere ga imajo v veliki časti, in ena si bolj ko druga perzadeva, očetu vstreči in njegovim željam zadostiti, se nadjaje, da bo ona denar v pest dobila. Ko oče potem v Bogu zaspi, hčere dobro zaperto in silno pežno skrinjico z veseljem odpro. Pa namesto dragin, denarja in blaga — kamnje najdejo in te besede

na deski z oglam začertane: „Nehvaležnost! Veči je bila vaša skerb za zlato, kot pa za stariga očeta. Vedno naj vas ta hudo-
bija sramoti. Bog daj, de bi vaši otroci ne delali z vami ravno
tako.“

Listonoša.

* *Iz Kanalske doline.* Nekaj nemorem zamolčati, ker me preveč serbi. Vam moram spet nekaj od gosp. *Milonika* ali „Zdižna v Straji vesi“ povedati. Glejte, še ni dolgo, kar je nam „šolski prijatelj“ naznanil, da je *Milonik* zavolj svojega prederznega ino nepozvanega vtikanja v šolske zadeve eno na in pod nos dobil, vender še nima dosti, spet ga nekaj serbi. Slišati je namreč, da hoče kuracijo na Vratah samovlastno prekerstiti v „Kurazio Maglern“ ali Meglarsko kuracijo. Tudi se ondotni učitelj pritoži, da mu je gosp. *Milonik* ojstro prepovedal, keršanskega navka v šoli ponavljati, alj kar bode mu pa kaj plačila od-
vzel!!! — Quosque tandem abutere etc.? Ko bi jaz imel zapo-
vedati, bi dobro vedel, kaj bi z takim netékom storil. —

* *Iz gornje Koroške.* Kar si od *Borovske* šole napisal, je nek šeršane zdražilo. Pa *Borovljanci* so se menda modro in lepo obnašali. Slišati, da šoli taka nevarnost proti, so koj pri priči ponižno prošnjo naredili, jo gosp. fajmošter, gosp. srenjski župan in gg. odborniki podpisali in tako visok. konzistoriju poslali. Menda je prošnja zdala, novi kaplan in iskren Slovenec, gosp. *Tavsic*, bojo tako dolgo šolo imeli, da novi učitel pride.

Bodi Bogu hvala! Še nas tukaj daleč od *Borovljan* vse serčno veseli. *Borovska* šola je daleč in široko slovela; tam so se otroci slovensko in nemško in oboje izverstno učili, tam se ni le samo um bistril temuč tudi serce ožlahtnovalo, — in na to šolo je cela dolina gledala in se za njo ravnala. To šolo pokončati alj skaziti, bi bilo šolskim zadevam sploh, posebno pa *slovenskim* šolam glo-
boko rano vsekati. Tudi mi smo hitro čutili, kam pes taco moli. —

Drobtinčice.

* Od presv. knezoškofa *g. Slomškega* se na Dunaju tiska: „*Slovensko berilo za nedelske šole*“ in „*malo berilo za slovensko-*

nemške šole“; kdaj bote pa te knjigi gotove, se ne more reči, ker se vsaka tiskana pola g. spisatelju pošilja, da jo popravi. — Knjiga, ktero slovenske šole tudi silno potrebujejo, je pa „Handfibel“, ktero bi mi Slovenci tudi lahko „početnico“ imenovati mogli, kakor uni Jugoslavjani. „Wandfibel“ pa naj se pravi „slovkovar“ od „slovka“ (Sylbe). —

* Drobince za leto 1853 so dokončane in se povsod dobijo; veljajo mehko vezane povsod le 48 kr. „Drobince“ so tako prijetna in koristna knjiga, da iz celega serca zdihnemo: Oh! da bi hiše ne bilo, kjer bi „Drobince“ manjkale! —

* C. k. ministerstvo nauka je nov predpis za *ogleda ljudskih šol* razglasilo, po katerem imajo ogledi v svojem kraju si prizadevati, da za šolo pripravna mladina v šolo hodi in se lepo obnaša, da učitelji svojo dolžnost spolnujejo, pa tudi gotovo svoje plačilo dobivajo, da so šolske poslopja in orodja v dobrem stanu itd. — Ravno to ministerstvo je tudi vodjem *poglavnih ljudskih šol* željo razodelo: naj bi se sčasoma le *celoletne* preskušnje konec leta vpeljale.

Društvo sv. Mohora.

* Smo poslali društvene knjige leta 1852 slavn. Českemu Muzeumu v zlatem Pragu. G. Vacl. Hanka je se v imenu Muzeuma lepo zahvalil in nam poslal vse knjige sl. Muzeuma leta 1852. Lepa hvala! —

* Društvo šteje dones 756 družbanov.

Dalej so pristopili p. n. gospodi: 698. Jeršič Fr., bogosl. v Ljubl.; 699. Tavčar Ant., bogosl. v Ljubl.; 700. Taučar Nace, bogosl. v Ljubl.; 701. Majnik Jan, fajm. v Žireh; 702. Lorenc Albreht, duh. v št. Petr. na Pirkli; 703. Globočnik Jan., šolski vodja v Krajnu; 704. Orešnik Jože, kapl. v št. Jerneji; 705. Košutnik Ant., učit. v št. Mihelin; 706. Reic Ant., dehan v Vidmu; 707. Mihelin Mart., fajm. v Sromlah; 708. Kopriva Juri, kapl. v Vidmu; 709. Dr. Karl Delkot v Brežcah; 710. Jančar Fr., kapl. v št. Štefanu; 711. Kronik Fr., kapl. na Dholci; 712. Turk Jože, v Zagorjah na Notr.; 713. Mastnak Jak., kapl. v Polčanah; 714. Ermenc Fr., bogosl. v Celovcu.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.